

הרב דניאל קינד שליט"א -

מסירת פירות שביעית למשרה וכבוסה

- ראשי פרקים^א:
- א. הקדמה: דין ביעור פירות שביעית
1. מקור הדין
2. מהות הביעור
3. שיטה ראשונה: הרמב"ם
4. שיטה שנייה: הראב"ד
5. שיטה שלישית: הר"ש, הרמב"ן
- ב. דין הנאה מהפירות
1. המקור בתורה
2. מחלוקת תנאים בגדר ההנאה המותרת
- ג. טעם האיסור למסור פירות שביעית לכבוסה לדעת רבנן
1. פירוש רש"י לטעם האיסור
2. קושיית הכפות תמרים על דעת רש"י
3. יישוב דעת רש"י ע"פ הכפות תמרים
4. דברי המקדש דוד בדעת רש"י
5. יישוב המשנת יעב"ץ לדעת רש"י
6. הסבר שיטת רבנן ע"פ מחבר הספר "הוראת שעה"
7. האם רבנן דורשים "לכם - לכל צרכיכם"
8. דברי בעל המשנה ראשונה
9. דברי בעל "תורת הארץ" על בסיס דברי ה"משנה ראשונה"
- ד. דעת הרמב"ם בסוגיא
1. קושיית האחרונים על דברי הרמב"ם
2. יישוב ראשון: בעל הכסף משנה
3. יישוב שני: המהר"י קורקוס
4. יישוב שלישי: בעל ערוך השלחן
5. יישוב רביעי: החזון איש הסיכום

^א מאמר זה שייך לתחילת פרק שביעי

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

א. הקדמה: דין ביעור פירות שביעית

1. מקור הדין

התורה ציוותה בשנת השמיטה על מצות הפקרת או השמדת פירות שביעית, בזמן שהם כלו מן השדה. מותר לאכול פירות שביעית רק בזמן שהם מצויים עדיין בשדה, אבל בזמן שכלה מין מסוים מן השדה - חייבים לבער מה שנמצא מאותו המין בבית. זאת על סמך מה שנאמר: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, תהיה כל תבואתה לאכול"², ודרשו חז"ל: כל זמן שחיה אוכלת בשדה - בהמה אוכלת בבית, כלה לחיה שבשדה - כלה לבהמתך שבבית³.

אם כן, התורה התירה ליהנות מפירות השביעית רק לזמן מוגדר, כל עוד שהפירות מצויים בשדה, אולם בעת שהם כלים מן השדה, חלה עליהם חובת ביעור.

2. מהות הביעור

נחלקו רבותינו הראשונים באופן ביעור פירות השביעית. מצינו בראשונים שלוש שיטות בדבר:

3. שיטה ראשונה: הרמב"ם

לדעת הרמב"ם, כשמגיע זמן הביעור, בעל פירות השביעית, מחלק מן הפירות שבידו, מזון ג' סעודות לכל אחד ואחד המבקש, ואת הנותר הוא מאבד מן העולם.

וזו לשונו:

"היו לו פירות מרובין, מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד, ואסור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירים, ואם לא מצא

² ויקרא כה, ז

³ ספרא בהר פרשה א

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבדן לכל דבר שמאבד⁷.

4. שיטה שניה: הראב"ד

לדעת הראב"ד, הביעור מתקיים בשני שלבים: בתחילה, כשכלו הפירות בעיר ובתחומיה, מובאים הפירות לבית הדין המחלק או מפקיר את הפירות; לאחר מכן, כשכלו הפירות מכל הארץ, חייבים לבערם ולאבדם מן העולם.

כך כתב הראב"ד בהשגה על הרמב"ם:

א"א בחיי ראשי לא האיר ולא הצהיר מהו הביעור האוסר על כל אדם, ואולי הוא סובר כי החילוק של ג' סעודות הוא גמר הביעור, ואינו כן, אלא בשיכלו פירות העיר ותחומיה מוציאים כל אדם מה שבבתיהם, ומביאים אותם לאוצר ליד ב"ד, והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת, וכן בכל יום ויום, עד שיכלו, ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין, מוציאים לשוק ומפקירן, ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן ככל אדם, ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ, ביהודה מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל, ואחר שיכלו מכל הארץ אז יתבערו לגמרי לשריפה או לאיבוד⁸.

5. שיטה שלישית: הר"ש, הרמב"ן ודעימייהו

לדעת הר"ש, הרמב"ן וראשונים נוספים, הביעור נעשה רק ע"י הפקרת הפירות. כך כתב הרמב"ן: "וענינו, שיכלה הפירות אחר זמן מביתו להפקירן, והוא ביעור שביעית שהזכירו חכמים בכל מקום"⁹.

---

⁷ הלכות שמיטה ויובל (פרק ז הלכה ג)

⁸ שם

⁹ רמב"ן על ויקרא (פרק כה פסוק ז)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

ב. דין הנאה מהפירות

1. המקור בתורה

התורה הגדירה בשנת השמיטה, שמותר ליהנות מפירות השביעית: וְהֵיטָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לֶאֱכֹלָה לֶךָ וְלַעֲבָדְךָ וְלַאֲמֹתְךָ וְלַשְׂכִּירְךָ וְלַתּוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ.¹ לקמן נעמוד על הלימודים השונים שלמדו מכוח המילים: "לכם", "לאכלה", אשר הינן הבסיס להיתר ההנאה מפירות השביעית.

2. מחלוקת תנאים בגדר ההנאה המותרת

נחלקו ר' יוסי ורבנן, איזו הנאה מותרת מפירות השביעית, שכן שנינו:

דתניא: אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה, ור' יוסי אומר: נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה. מאי טעמא דרבנן? אמר קרא: לאכלה - ולא למשרה, לאכלה - ולא לכבוסה; ורבי יוסי אומר, אמר קרא: לכם, לכל צרכיכם. ורבנן נמי הכתיב לכם! לכם דומיא דלאכלה, במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן. ור"י נמי הכתיב לאכלה! אמר לך: הוא מיבעי ליה לכדתניא, דתניא: לאכלה - ולא למלוגמא; אתה אומר: לאכלה ולא למלוגמא, או אינו אלא לאכלה ולא לכבוסה? כשהוא אומר: לכם - הרי כבוסה אמור, הא מה אני מקיים לאכלה? לאכלה - ולא למלוגמא. ומה ראית לרבות הכבוסה ולהוציא את המלוגמא? מרבה אני את הכבוסה ששונה בכל אדם, ומוציא אני את המלוגמא שאינו שונה בכל אדם. כמאן אזלא הא דתניא: לאכלה - ולא למלוגמא, לאכלה - ולא לזילוף, לאכלה - ולא לעשות ממנה אפיקטויזין, כמאן? כר' יוסי, דאי כרבנן, איכא נמי משרה וכבוסה.²

נחלקו התנאים, האם מותר להשתמש ביין של שנה שביעית לצורך שריית פשתן בו, או עשיית כביסה עמו. ר' יוסי התיר, וחכמים אסרו.

הגמרא הבינה, שאמנם פירות שביעית ניתנו לכל צרכיכם, כמשמעות המילה "לכם", אך זה רק בתנאי שהצרכים הללו הינם דומים לצרכי

¹ ויקרא (פרק כה פסוק ו)

² מסכת בבא קמא (דף קב עמוד א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

האכילה. על כן מצינו שחכמים ור' יוסי נחלקו, איזה שימושים דומים לצרכי האכילה:

חכמים- הכוונה היא שההנאה מן הפרי המותרת היא רק כשהביעור שלו שווה להנאה. כלומר שההנאה מן הפירות מתקבלת בו באותו הזמן שהפרי מתבער וכלה. כמו שבאכילה, ההנאה מן האוכל מתקבלת מיד כאשר הוא נלעס ומתבער מן העולם, כך יש להתיר רק הנאה שכזו, ששווה לזמן הביעור. על כן, שימושים כמו כיבוס בגדים באמצעות פרי שביעית, התמעטו מן ההיתר ההנאה, כיון שהנאתו וביעורו אינם שווים, שכן מיד כאשר הוא שורה את הבגד ביין שמשמש כחומר כיבוס, כבר היין הקדוש בקדושת שביעית, נפסד, וההנאה מכיבוס הבגד באה רק לאחר זמן.

כן הסביר רש"י:

יצאו משרה וכבוסה - שמשעה שמטילין פשתן או בגד ביין נתקלקל ונבער והנאתו אינו אלא עד שלשה ימים וד' עד שיהא הפשתן שרוי וכן הבגד...^ט.

ר' יוסי - לדעתו, אף שימושים שאין הנאתם וביעורם שווה, מותרים בהנאה. לדעת ר' יוסי, התורה אמרה "לכם", לומר שמותר להשתמש בפירות שביעית, רק לשימוש ששווה לכל נפש. כלומר, שימוש שנצרך לכל אדם, כמו שאכילה נצרכת לכל אדם. על כן, רק שימושים שאינם נצרכים לכולם, נתמעטו, לדוגמה: מלוגמא (רטייה לרפואה), שהרי לא כל אדם חולה הוא.

אף חכמים מודים ששימושים שאינם נצרכים לכולם - אסורים, אך הם מוסיפים שגם שימושים שכאלו, שהנאתם הינה רק לאחר הביעור - אסורים.

---

^ט מסכת בבא קמא (דף קב עמוד א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

ג. טעם האיסור למסור פירות שביעית לכבוסה לשיטת רבנן

1. פירוש רש"י לטעם האיסור

על פי פשט הסוגיה, נראה שלדעת רבנן, טעם האיסור ליהנות מפירות שביעית לצורך כבוסה, הוא משום שלמדנו מדין "לאכלה" הנאמר בפסוק, שרק שימושים הדומים להנאת אכילה מיידית, מותרים בפירות השביעית.

אולם, בדברי רש"י מצינו טעם אחר לדבר. לדעת רש"י, טעם האיסור להשתמש בפירות שביעית לכבוסה, כלול באיסור הסחורה. איסור הסחורה בפירות שביעית נלמד גם כן מכוח הפסוק "לאכלה", שכן הגמרא דורשת: "לאכלה - ולא לסחורה". כך כתב רש"י: לתוך המשרה - אין שורין פשתן ביין של שביעית וכן אין מכבסין בגדים דהוי סחורה^א.

2. קושיית הכפות תמרים על דעת רש"י

הרב משה אבן חביב, מקשה בסוגיה המקבילה במסכת סוכה, על רש"י, שדבריו אינם נראים כלל:

אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכביסה. טעמא הוי משום דהוי הנאתו אחר ביעורו, והו"ל כהא דדרשינן לאכלה ולא להפסד, דכיון דבשעה ששורה הבגדים ביין נתבער היין ונפסד ה"ל הפסד, ואף על גב דלאחר ג' ימים יהיה בו הנאה, מ"מ לא דמי לאכילה דהנאתו וביעורו שוה. זהו פי' הסוגיא, אמנם רש"י כתב בהגוזל קמא (קב ע"ב) וז"ל: לא לתוך המשרה אין שורין פשתן ביין של שביעית וכן אין מכבסין בגדים דהוי סחורה. עכ"ל.

ודבריו קשים לשמוע, דמה ענין סחורה יש כאן? והלא סחורה אינו אלא במי שמוכר לאחרים, וכאן אפילו אדם בשלו אינו יכול

^א מסכת עבודה זרה (דף סב עמוד א)

^א מסכת בבא קמא (דף קב עמוד א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

לתת יין לתוך המשרה, כיון דאין הנאתו וביעורו שוה, ה"ל כמו לאכילה ולא להפסד.²⁷

3. יישוב דעת רש"י ע"פ הכפות תמרים

הרב אבן חביב, לבסוף מתרץ בדעת רש"י, שאף שבכבוסה, אין הנאתו וביעורו שווה, מכל מקום, כיון שלבסוף ישנה הנאה, שהבגד מתכבס, לא שייך להגדיר זאת כעשיית הפסד בפירות, וכל האיסור הוא רק משום סחורה. שכן, בסחורה הרגילות היא לקנות עתה סחורה ולמכור אותה בעתיד, והסוחר מרוויח מהרווחים. כן הוא הדין בכבוסה, שעתה הוא מפסיד את הפירות, ולבסוף הוא מקבל בגד משובח יותר, בכך שהוא כובס, וכך כתב:

ואפשר דרש"י ס"ל דכיון דסוף סוף יש הנאה, לא חשיב הפסד, וטעם האיסור אינו אלא משום דדמי לסחורה, דכיון דבשעה שמטיל היין למשרה הוא מפסידו ומבערו, ואחר ג' ימים מרויח שנשרה הפשתן ביין, ה"ל כסחורה, דמפסיד עתה כדי להרויח אח"כ, ודוק.²⁸

4. דברי המקדש דוד בדעת רש"י

הרב דוד רפאפורט, בעל המקדש דוד, ביאר שרש"י לשיטתו, סובר שאסור לכבס בפירות שביעית, מדין סחורה, משום שאין זה בכלל ההנאות שהתירה התורה להנות מפירות השביעית וכל מה שאסרה התורה להנות הוא בכלל איסור סחורה:

והנה רש"י ז"ל לשיטתיה דסבירא ליה דכל הנאות שלא ניתנה שביעית להם, בכלל סחורה הוא, כמ"ש (בב"ק ק"ב) על ההיא דאין נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה, משום

²⁷ מסכת פסחים (דף נב עמוד ב): לאכלה אמר רחמנא, ולא להפסד

²⁸ כפות תמרים מסכת סוכה (דף מ עמוד א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

דאין הנאתן וביעורן שוה, וכתב רש"י ז"ל דאסור משום סחורה,
ע"ש⁷.

5. יישוב המשנת יעב"ץ לדעת רש"י

הרב זולטי, בעל המשנת יעב"ץ, יישב בדעת רש"י, שתהיה נפק"מ בדין ספיחי שביעית. שכן, לאחר שחז"ל גזרו עליהם איסור ספיחין, שוב אין בהם איסור אכילה, ומותר לאבדם בידיים. אשר על כן, רש"י נזקק לומר, שעדיין יש לאסור לכבס בפירות שכאלו מדין סחורה:

ודברי רש"י תמוהים, דלמה כתב הטעם שאין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכבוסה, משום דהוי סחורה בפירות שביעית, ולא כתב משום דהוי מפסיד פירות שביעית. וכבר עמד בזה בכפות תמרים.

ונראה דיש בזה נפ"מ בספיחי שביעית לאחר שגזרו עליהם איסור אכילה, א"כ אפשר שאין איסור להפסידן, דכיון שאסרום חכמים ואין לקיים בהן "לאכלה", שוב מותר לאבדן ביד, וכן הוא דעת החזו"א (שביעית סי' ט' אות ו'), שספיחי שביעית מותר לאבדן ביד.

אמנם איסור סחורה יש בספיחי שביעית, שהרי כתבו התוספות בקידושין (דף ג' עמוד א'), דלר"ע שספיחין אסורין מן התורה, יש בהן איסור סחורה. ואשר ע"כ הרי ניחא הא דכתב רש"י, הטעם שאין מוסרין פירות שביעית למשרה ולכבוסה, משום דהוי סחורה בפירות שביעית, ולא כתב משום דהוי מפסיד פירות שביעית, שהרי לאחר שגזרו איסור ספיחין, שוב אין בהן איסור מפסיד, אבל מכל מקום, יש בהן איסור סחורה, וזה הוה גם כן בכלל איסור סחורה, מה שמשתכר בפירות שביעית, שעושה בהן משרה וכבוסה, שהנאתן אחר ביעורן.

---

⁷ מקדש דוד, חלק ג-ד, טהרות- זרעים (סימן נ"ט, אות ה', ד"ה בסוכה, עמוד 440 עמודה ימנית)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

6. הסבר שיטת רבנן ע"פ מחבר הספר "הוראת שעה"

שינינו בגמרא: ורבנן נמי הכתיב לכם! לכם דומיא דלאכלה, במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן¹⁰.

הרב שלמה מגרידץ, בעל הספר "הוראת שעה", הקשה מדוע רבנן נצרכים לדרוש את המילה "לכם" לדין הנאה בשעת ביעור, הרי הם כבר למדו מ"לאכלה" שאין היתר להשתמש בפירות שביעית, אלא רק במקרה שההנאה והביעור שווים. אם כן, ממילא כבר אנו יודעים שאין קדושת שביעית חלה אלא רק במה שהנאתו וביעורו שווה. קשה אם כן, מה נוסף לנו דבר חידוש מכוח המילה "לכם" שלא למדנו כבר מהמילה "לאכלה".

ותירץ, שמן המילה "לאכלה" בלבד, היינו אומרים שמותר רק לאכול את פירות השביעית, ולא לעשות בהם שום שימוש אחר, אף אם הנאתו וביעורו שווה, על כן באה הדרשה מכוח "לכם" ללמד, לכם - לכל צרכיכם, להתיר את כל שאר השימושים הדומים לאכילה, כאשר הנאתם וביעורם שווה:

ואי לא כתיב אלא לאכלה, היה ה"א דפירות שביעית לא יהיו מותרין רק באכילה, ולא בשום דבר אחר, אפילו הנאתן וביעורן שוה.

לאחר מכן, הוא תירץ תירוצו נוסף, שאם הייתה לנו דרשה רק מכוח "לאכלה", היינו לומדים שאיסור משרה וכבוסה שייך גם בדבר שאינו ראוי לאכילה כלל, וראוי רק לכבוסה, על כן דרשו "לכם", ללמד שאין קדושת השביעית חלה אלא רק על דבר שהנאתו וביעורו שווה, ומה שאינו ראוי לאכילה, מותר במשרה וכבוסה:

או שאפשר לומר, דאי לאו לכם, היה ה"א דאף בדבר שאינו ראוי רק למשרה וכבוסה, יהא ג"כ חייל קדושת שביעית, דהואיל ובדבר שראוי לאכילה ולמשרה וכבוסה אסור למשרה וכבוסה, הוה אמרינן אף בדבר שאינו ראוי אלא למשרה וכבוסה גם כן

¹⁰ מסכת בבא קמא (דף קב עמוד א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

אסור, לכן כתיב לכם דומיא דלאכלה, דאין שביעית נוהג רק בדבר שהנאתו וביעורו שוה, ושפיר ממעטינן מלאכלה בדבר אכילה למסרה וכבוסה^{טו}.

7. האם רבנן דורשים "לכם- לכל צרכיכם"

בפשט הסוגיה, רק לדעת רבי יוסי אנו דורשים "לכם - לכל צרכיכם", אולם רבנן לא ריבו דרשה זו אלא רק למה שהנאתו וביעורו שווים. עם זאת, הרמב"ם הביא דרשה זו, ופסק בדין חומרי ניקוי, כבורית ואהל, שחלה בהם קדושת שביעית^{טז}.

8. דברי בעל המשנה ראשונה

בעל המשנה ראשונה תירץ שגם רבנן דרשו "לכם", אלא שהם אינם מרבים את כל מה שהנאתו שוה לכל אדם, אלא רק להיתר הדלקת הנר בשמן הראוי לאכילה, כיון שהנאתו וביעורו שווה. זאת בדומה למה שהרמב"ם פסק, שמותר לצבוע בצמחים הקדושים בקדושת שביעית הראויים לאכילה. ע"פ זה, הוא כתב שאינו יודע מדוע נצרכו ב"ספרא" לדרוש ולהתיר הדלקת נר בשמן שביעית מכוח "תהיה"^{טז}, והרי כבר רבנן למדו זאת מכוח "לכם"^{טז}.

9. דברי בעל "תורת הארץ" על בסיס דברי "המשנה הראשונה"

הרב משה קלירס, בעל "תורת הארץ", ראה את דבריו של בעל המשנה ראשונה, אשר נשאר בצריך עיון, מדוע למדו היתר הדלקת נר בשמן שביעית מכוח "תהיה". על זה כתב, שאין לתרץ ולומר שהדרשה מן הפסוק "תהיה" הינה לרבות יותר מ"לאכלה", להתיר הדלקת הנר אפילו ביום וכדומה, שהוא לא נהנה מאור הנר, וממילא אין הנאתו וביעורו שווים, ובכל זאת נתיר את הדבר. שכן, אנו מתירים מכוח "לאכלה", רק את הדומה לאכילה שהנאתו וביעורו שווה, ואפילו אם מדאורייתא מותר

^{טו} "הוראת שעה" על מסכת סוכה (דף מ', דף כ"ב עמוד ב' בספר)

^{טז} הלכות שמיטה ויובל, פרק ה הלכה י

^{טז} ויקרא פרשת בהר (כה, ז): וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלַחֲמִיּהוּ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל

^{טז} משנה ראשונה, מסכת שביעית (פרק ח', משנה ב')

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

לאכול דבר שלא כדרך הנאתו, ורק מדרבנן אסור, זה רק כאשר הוא אוכל בצורה שכזו שעל כל פנים יש לו הנאה מאכילתו, אבל בהדלקת הנר ביום שאין לו הנאה כלל, וודאי הדבר אסור מדאורייתא, ואין להתיר את הדבר:

ומצאתי במשנה ראשונה בשביעית פרק ח' שם שעמד בזה ולא תירץ כלום. ואין לומר דמ"תהיה" ילפינן דאף להדליק הנר ביום וכדומה, שאינו נהנה מאורו, מותר להדליק, דאי משום שהנאתו וביעורו שוה, הוא דווקא כשנהנה לאור הנר מותר, דהא דומיא ד"לאכלה" בעינן, ובאכילה אסור לאוכלו שלא כדרך הנאתו, דדבר שדרכו לאכול חי, אין אוכלין אותו מבשול, ודבר שדרכו לאכול מבושל אין אוכלין אותו חי, כמ"ש הרמב"ם (ה,ג) ואף ד"ל דזה היא רק מדרבנן, זה היא כשיותר טוב לאכלו באופן זה, והוא אכלו באופן אחר, דעכ"פ נהנה מהאכילה, אבל היכא דאין ראוי כלל לאכלו כך, והוא אכלו כך, דאין לו שום הנאה, בוודאי דאסור מן התורה?²

ד. דעת הרמב"ם בסוגיה

בסוגייתנו מבואר שכביסה נחשבת כדבר שאין הנאתו וביעורו שוה, ולכן ע"פ רבנן, אסור לעשותה מפירות הקדושים בקדושת שביעית. מינים הראויים רק למשרה וכבוסה, אינם קדושים בקדושת שביעית. לדעת רבי יוסי, מותר לעשות משרה וכבוסה, גם בדבר שקדוש בקדושת שביעית, וקדושת שביעית חלה גם על מה שאינו ראוי אלא לשימוש שאין הנאתו וביעורו שווה.

עם זאת, הרמב"ם פסק בהלכותיו, שחומרי ניקוי כבורית ואהל, הראויים לכיבוס, קדושים בקדושת שביעית, ומותר לכבס בהם, וזאת מכוח הפסוק "לכם", לכל צרכיכם. לכאורה זאת כדעת ר' יוסי ולא כדעת רבנן. כמו כן, הוסיף הרמב"ם ופסק שאסור לכבס בפירות שביעית, והביא על כך את הדרשה של "לאכלה" ולא למשרה וכבוסה:

² תורת הארץ, הלכות שביעית, פרק ח, אות מ"ה, עמוד קע"ט עמוד ב

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

מיני כבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לכל צרכיכם, אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא להקיא ולא למשרה ולא לכביסה^{כא}.

1. קושיית האחרונים על דברי הרמב"ם

האחרונים הקשו על שיטת הרמב"ם:

אם הרמב"ם פסק כרבנן, היה לו לומר שאין קדושת שביעית חלה במינים המשמשים לניקוי שאינם ראויים לאכילה, ואף לולא הדרשה של "לכם", היה לו להתיר כיבוס ושרייה בהם.

לעומת זאת, אם הוא פסק כרבי יוסי, הרי יש בחומרים אלו, קדושת שביעית, והרי הם מותרים למשרה וכבוסה, ומדוע אסר להשתמש בהם למשרה וכבוסה, והרי רבי יוסי לא דרש מכוח "לאכלה" לאסור משרה וכבוסה", אלא רק מיעוט מלוגמא וזילוף מכוח "לאכלה".

על קושיה זו מצינו מספר תירוצים:

2. יישוב ראשון: בעל הכסף משנה

הכסף משנה תירץ שהרמב"ם פסק כרבנן, ולכן הוא אסר לכבס בפירות שביעית, אך כל זה רק בדין פירות, וכמו שהמשנה שנתה: "אין מוסרין פירות שביעית", אולם במינים הראויים לכביסה בלבד, שאינם מיני מאכל, מותר לכבס בהם. כמו כן הוא הביא, שהירושלמי כתב במפורש שהשביעית חלה על בורית ואהל כפסק הרמב"ם.

עוד הוסיף וכתב הכסף משנה, שאע"פ שבסוגיה שלנו, מבואר שדבר שאין הנאתו וביעורו שווה, לא חלה עליו קדושת שביעית לפי רבנן, צריך לומר שזה כלל השייך רק במינים הראויים לאכילה, אבל דבר שאינו ראוי לאכילה אלא רק למשרה וכבוסה וכדומה, לא נאמר בו כלל זה, ולכן

^{כא} רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה י

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

מינים אלו קדושים בקדושת שביעית, וזה כלול מכוח הדרשה "לכם- לכל צרכיכם":

ופסק רבינו כרבנן דרבים נינהו וסובר רבינו דע"כ לא אפליגו אלא בפירות וכדדייק לישנא דברייתא ולישנא דקרא דלאכלה אבל במיני כבוסים שאינם פירות אף לרבנן מכבסים בהם ובירושלמי פ"ז דשביעית מיני כביסות מהו שיהא עליהן קדושת שביעית נשמעינה מן הדא הירענין והבורית והאהל יש להן קדושת שביעית. פירוש קדושת שביעית חלה על הכביסה ולפיכך מכבסים בהם ואף על גב דבפרק לולב הגזול הקשו לרבנן דממעטי משרה וכביסה הא כתיב לכם דמשמע לכל צרכיכם ותירצו לכם דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה שהנאתן אחר ביעורן ופירשו שם שמשעה ששורה הפשתן או הבגדים ביין שעה אחת נתקלקל והנאתן אינה עד לבישה י"ל שלא אמרו כן אלא בפירות דשייך לאכלה אבל מיני כביסות דלא שייך בהם לאכלה שפיר מתרבו מלכם אף על פי שהנאתם וביעורם אינו שוה.²²

3. יישוב שני: המהר"י קורקוס

רבי יוסף קורקוס, הביא תירוץ כשל הכסף משנה, והקשה על תירוץ זה, כיצד ניתן לדרוש היתר זה במיני כבוסים מכוח "לכם", והרי בגמרא דרשו לפי רבנן "לכם" להתיר רק מה שהנאתו וביעורו שווה, ודומה בזה לאכילה, והרי חומרי הניקוי אינם בכלל זה.

על כן הוא פירש שהנאת הכביסה, אינה רק בשעת הלבישה שהיא אחרי הביעור לגמרי, אלא עצם הליבון והשריה בעצמם הם ההנאה, ואם כי יש לחלק, שדווקא לגבי יין נאמר שהנאתו אחר ביעורו, מכיוון שהבגד מתלבן ומתכבס רק לאחר ג' או ד' ימים, כמו שכתב רש"י, אבל במיני הכבוסים הללו, ההנאה והביעור באים כאחת, ולכן חלה עליהם קדושת שביעית, כמו על מיני מאכל שהנאתו וביעורו שווים:

²² כסף משנה הלכות שמיטה ויובל (פרק ה הלכה י)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

...אלא שעדיין קשה שלא היה לו לרבנן ללמוד זה מלכם כיון דלכם גבי לאכלה כתיב ודרשינן ליה בגמרא דומיא דלאכלה לכן נראה שדעת רבינו לפרש שהנאתו אינה הלבשה דוקא אלא הלבון והשרייה ויין משעה שהשליכו הפשתים או הבגדים מתקלקל והנאתו אלא עד ג' או ד' ימים שיהיה שרוי או עד שיהיו הבגדים מכובסים ומעתה בורית ואהל הנאתן וביעורן שוה כי בעת שמתבער הבורית האהל והבגד מתכבס והוי דומיא דלאכלה והיינו דמין הצבועין קרינן להו בהגוזל קמא הנאתן וביעורן שוה כי בשעת רתיחת היורה כלה השרש וקולט הצבע וכן פרש"י ז"ל שם בהגוזל והוא הפירוש שהסכימו עליו בתוס' ז"ל והוא דעת רבינו²².

4. יישוב שלישי: בעל ערוך השולחן

הערוך השולחן, תירץ את דברי הרמב"ם, בכך שאמנם לפי הבבלי רק על מה שהנאתו וביעורו שווה, חלה עליו קדושת שביעית, ורק בשימושים אלו מותר להשתמש, במה שקדוש בקדושת שביעית, ולפי זה לא הייתה חלה קדושת שביעית על מיני כבסים.

אולם, לדעת הירושלמי, החולק על הבבלי, גם על מה שאין הנאתו וביעורו שווים, חלה קדושת שביעית, אלא שמותר להשתמש בהם לכל דבר חוץ ממה שאינו שימוש הראוי לכל אדם, כשיטת רבי יוסי ע"פ הבבלי.

ממילא, כוונת הרמב"ם היא, שע"פ הבבלי, מותר לכבס במינים אלו, מפני שלא חלה עליהם קדושת שביעית כלל, וגם לפי הירושלמי שחלה עליו קדושת שביעית, ההיתר הוא משום שנאמר "לכם" לכל צרכיכם, להתיר גם מה שאין הנאתו וביעורו שווה, וכיון שכביסה שווה לכל אדם, ממילא חלה קדושת שביעית על מיני הכבסים:

"ונלע"ד דוודאי לפי הש"ס שלנו, דתלוי במה שהנאתו וביעורו שווה, היה אסור בכיבוס, אבל באמת לפי הש"ס שלנו, גם קדושת

²² ר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל (פרק ה הלכה י)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

שביעית אינו חל על דבר שאין הנאתו וביעורו שוה, כדמוכח שם, ולכן מותר לכבס בהם.

אמנם הירושלמי לא ס"ל הך דהנאתו וביעורו שוה, ושם בירושלמי דריש "לכם" - דבר השוה לכולכם, ע"ש. ולפ"ז כיבוס וודאי דבר השוה לכולכם, דזהו חיי נפש כדאמרינן בנדרים (פ"א.), ולהירושלמי גם שביעית חלה עליהן, ולהירושלמי גם בפירות מותר לכבס, אלא שבזה פסק כש"ס דילן דאסור, ולפ"ז הגירסא העיקרית בהרמב"ם דאין קדושת שביעית חלה עליהן, וזהו לפי ש"ס דילן, וזה שכתב ההיתר משום "לכם" - לכל צרכיכם זהו לפי הירושלמי שקדושת שביעית חלה עליהן, ושני הגירסאות קיימים, וכאומר דלהש"ס דילן אין קדושת שביעית חלה עליהן, ולהירושלמי שחלה עליהן קדושה, הותר מלכם לכל צרכיכם, בדבר השוה לכל נפש, וזה ברור לדינא⁷².

5. יישוב רביעי: החזון איש

החזון איש ביאר שיש לחלק בין משרה וכבוסה ובין הנאה מהסקת עצים, שכן משרה וכבוסה מתבערים כבר בזמן ההנאה, אלא שההנאה אינה נגמרת אלא רק בסיום השריה והכביסה, אולם בהסקה שאינה אלא הכשר ההנאה, אין זה נחשב שימוש שהנאתו וביעורו שווה לעניין שביעית. החזון איש מחלק שלוש דרגות בהנאה:

- א. לעניין היתר השימוש בפירות שביעית - צריך שהנאתו וביעורו יהיו שווים ממש, כדין אכילה שהביעור אינו נגמר לפני שההנאה מושלמת
- ב. לעניין שתחול קדושת שביעית - מספיק הנאתו וביעורו שווה, כמו במשרה וכבוסה, שהביעור וההנאה באים בזמן אחד, אלא שהביעור נגמר לפני סוף השלמת ההנאה
- ג. אין קדושה כלל - עצים העומדים להסקה, אינם קדושים כלל, כיון שההנאה כלל איננה מתחילה אלא רק לאחר הביעור

⁷² ערוך השולחן העתיד, זרעים (כ"ד, כ"א)

שיעורי שביעית – פירות שביעית למשרה ולכביסה

וזו לשונו:

וענינו דעצי הסקה לא דמו למשרה, דהתם מתבערין דרך הנאתן, אלא שלא נגמרה עדיין הנאתן, עד שתגמר השריה והכביסה, אבל עצי הסקה, אין ההסקה רק הכשר ההנאה, ולא מקרי שימוש לענין שביעית, והא דאמר בתחילת הסוגיא שא"ה דאמר קרא לכם לאכלה וכו' יצאו עצים דהנאתן אחר ביעורן, ממעט רק עצים, אבל לא מו"כ (משרה וכבוסה), דלענין קדושת שביעית חשיבי כהנאתן וביעורן שוה.

ה. סיכום

התורה התירה להשתמש בפירות שביעית רק "לאכלה" ולכל צרכינו בכלל "לכם". הבאנו שלאחר הזמן שהפירות כלים מן השדה, יש לבער אותם. כמו כן לגבי עצם השימוש בדבר הקדוש בקדושת שביעית, נחלקו רבנן ור' יוסי מה כלול בגדר ההנאה המותרת. לדעת רש"י, האיסור לדעת רבנן לכבס בפירות שביעית, הינו מדין סחורה. הבאנו את דעת המקדש דוד, הסובר שרש"י הולך לשיטתו, שכל דבר שאינו בכלל היתר ההנאה מהדברים הקדושים בקדושת השביעית, נכלל בגדר איסור הסחורה. כמו כן, משנת היעב"ץ הסביר שאיסור הסחורה לדעת רש"י, שייך בעיקר בספיחי שביעית האסורים באכילה.

מצינו שהרמב"ם פסק שמותר לכבס בדבר הקדוש בקדושת שביעית, לכאורה שלא כדעת רבנן. עקב כך, הבאנו מספר תירוצים ליישב את דעתו. הכסף משנה תירץ שאיסור הכביסה לרבנן הוא רק בפירות. הרב קורקוס כתב שבכבוסה הנאתו וביעורו באים כאחת. בעל ערוך השולחן, תלה את דעת הרמב"ם במחלוקת בין הבבלי לירושלמי, והחזון איש חילק שלוש דרגות בהנאה מדבר הקדוש בקדושת שביעית.